

Processkrift B

Til

Østre Landsret

1

(sagsøger 1)

c/o Advokatfirma Christian Harlang

Nytorv 5

1450 København K

(v/advokat Christian Harlang)

mod

Forsvarsministeriet

Holmens Kanal 42

1060 København K

(Kammeradvokaten v/advokat Peter Biering)

(sagsøger 1)

(sagsøger 2)

(sagsøger 3)

(sagsøger 4)

(sagsøger 5)

c/o Advokatfirma Christian Harlang
Nytov 5
1450 København K
(v/advokat Christian Harlang)

I sagsnr. Sag nr

(sagsøger 1)

(sagsøger 2)

(sagsøger 3)

c/o Advokatfirma Christian Harlang
Nytov 5
1450 København K
(v/advokat Christian Harlang)

mod

Forsvarsministeriet
Holmens Kanal 42
1060 København K
(Kammeradvokaten v/advokat Peter Biering)

Sagsøgernes processkrift 3 af 22. juni 2012 giver Forsvarsministeriet anledning til følgende bemærkninger:

1. PÅSTANDE

Overfor sagsøgernes principale og subsidiære påstand 2 nedlægger Forsvarsministeriet følgende påstande:

Principalt: Afvisning

Subsidiært: Frifindelse

2. PROCESSUELLE ANMODNINGER OG BEMÆRKNINGER

Det er Forsvarsministeriets opfattelse, at landsrettens beslutning af 8. juni 2012, der alene vedrører sagerne I er korrekt, og beslutningen bør derfor opretholdes, jf. nærmere nedenfor under pkt. 6.

Forsvarsministeriets havde ved duplik af 4. juli 2012 i den for Østre Landsret verserende sagen, anmodet landsretten om på samme måde at tage stilling til spørgsmålet om udskillelse af 1) processuel partsevne og 2) forældelse samt til Forsvarsministeriets begæring om sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger.

Landsretten har ved beslutning af 10. august 2012 i sagen bestemt, at spørgsmålene om 1) processuel partsevne og 2) forældelse udskilles til særskilt mundtlig forhandling, og at sagsøgerne hver især inden den 3. september 2012 skal stille sikkerhed for sagsomkostninger på kr. 40.000,-.

De tre sager vil nu kunne sammenlægges og fremadrettet undergives en samlet behandling, hvilket navnlig i relation til eventuelle kæremål og editions- og vidnebegæringer må anses for både hensigtsmæssigt og tidsbesparende. Det bemærkes endvidere, at advokat Christian Harlang allerede afgiver processkrifter på vegne af samtlige 9 sagsøgerne i de tre sager, hvorfor dette processkrift også for så vidt angår pkt. 2-5 er afgivet i alle 3 sager. Pkt. 6 angår alene sagsøgerne i sagerne.

I lyset af sagsøgernes nye påstand 2 anmoder Forsvarsministeriet landsretten om at udskille spørgsmålet om afvisning af sagsøgernes påstand 2 til særskilt og forlods behandling i alle tre sager, jf. retsplejelovens § 253, stk. 1, således at dette spørgsmål behandles sammen med de øvrige udskilte spørgsmål, jf. landsrettens beslutning af 8. juni 2012 og 10. august 2012.

Begrundelsen er, at sagsøgernes påstand 2 synes nedlagt alene med det formål at opnå landsrettens omgørelse af beslutningen om udskillelse af 8. juni 2012, og at landsrettens stillingtagen til Forsvarsministeriets afvisningspåstand kan ske uden nævneværdig bevisførelse.

Der henvises til pkt. 4 nedenfor for Forsvarsministeriets anbringender til støtte for afvisningen af påstand 2. For god ordens skyld minder Forsvarsministeriet om, at ministeriet vedrørende sagens realitet har bestridt, at EMRK finder anvendelse, jf. pkt. 4.4.5 i duplik af 2. marts 2012. Dette gælder naturligvis også for så vidt angår sagsøgernes påstand 2 om undersøgelsespligten i medfør af EMRK artikel 3, jf. artikel 1.

Herefter vil følgende fire spørgsmål være udskilt til særskilt forlods behandling i alle tre sager:

1. Processuel partsevne,
2. Sikkerhedsstillelse,
3. Afvisning af anerkendelsespåstand 2, og
4. Forældelse af tortgodtgørelsespåstanden (påstand 1),

Forsvarsministeriet kan oplyse, at sagsøgerne ved skrivelse af 22. juni 2012 har anmodet både Højesteret og Procesbevillingsnævnet om tilladelse til kære af landsrettens beslutning af 8. juni 2012. Procesbevillingsnævnet har ved skrivelse af 29. juni 2012 meddelt, at sagsøgernes anmodning afventer dels Østre Landsrets stillingtagen til sagsøgernes begæring om genoptagelse, dels Højesterets stillingtagen til sagsøgernes anmodning om kæretilladelse. Forsvarsministeriet har gjort gældende, at kæretilladelse i givet fald skal gives af Procesbevillingsnævnet. Højesteret har endnu ikke taget stilling til spørgsmålet.

Det er Forsvarsministeriets opfattelse, at der ikke er noget til hinder for, at landsretten allerede nu træffer afgørelse vedrørende Forsvarsministeriets anmodning om udskillelse af afvisning af sagsøgernes påstand 2.

Anmodningen om kæretilladelse tillægger ikke sagens forberedelse opsættende virkning, hvorfor Forsvarsministeriet går ud fra, at landsretten håndhæver de processuelle virkninger af beslutningen af 8. juni 2012, herunder i relation til sikkerhedsstillelse, jf. nærmere nedenfor under pkt. 6.3.

Det er endvidere Forsvarsministeriets opfattelse, at landsretten uden at afvente Højesteret og Procesbevillingsnævnet, bør tage stilling til anmodningen, idet det vel kan forventes, at også denne afgørelse vil blive søgt kæret, og idet Højesteret og Procesbevillingsnævnet herefter vil få lejlighed til at forholde sig samlet til, om landsrettens procesledende beslutning bør kæres.

3. NÆRMERE OM SAGSØGERNES PÅSTAND 2 OG UNDERSØGELSESPLIGTEN EFTER EMRK ARTIKEL 3, JF. ARTIKEL 1

Sagsøgerne har ved processkrift 3, som påstand 2, nedlagt følgende nye principale og subsidiære påstande:

"Sagsøgte tilpligtes at anerkende:

Principalt:

under nærværende domstolssagers behandling at have pligt til at tilvejebringe effektiv oplysning af sagsøgernes rimeligt begrundede anførsler om tortur, m.v., jf. Statens undersøgelsesforpligtelser ifølge EMRK art. 3, jf. art. 1.

Subsidiært:

at sagsøgte har pligt til at foranledige en effektiv, officiel, uafhængig og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf som følge af sagsøgtes handlinger og/eller undladelser."

3.1 Påstand 2

Sagsøgernes principale påstand 2 angår Forsvarsministeriets pligt til sagsoplysning inden for rammerne af disse to retssager. Påstanden støttes på den pligt til undersøgelse, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har udviklet med henvisning til EMRK artikel 3, jf. artikel 1.

Af sagsøgernes processkrift 3, afsnit 4 og 5, fremgår endvidere, at sagsøgerne med den principale påstand ønsker, at landsretten skal sikre, at Forsvarsministeriet faktisk gennemfører undersøgelser i forbindelse med disse to civile søgsmål om betaling af tortgodtgørelse og under anvendelse af retsplejelovens almindelige bestemmelser om sagsoplysning og bevisbedømmelse i civile sager, herunder retsplejelovens § 339, stk. 3, og § 344, stk. 3.

Det er grundlæggende uklart, om den principale påstand er rettet mod landsretten eller Forsvarsministeriet. I pkt. 5 i processkrift 3 anfører sagsøgerne, at "*[s]åfremt Østre Landsret måtte finde, at landsretten alligevel ikke har kompetence til under nærværende sag at foranledige og dermed udvirke opfyldelsen af sagsøgernes rettigheder efter EMRK art. 3, da er det sagsøgte selv som udøvende magt, der har denne undersøgelsesforpligtelse, jf. sagsøgernes subsidiære påstand 2.*"

Forsvarsministeriet forstår herefter sagsøgerens principale påstand 2 således, at sagsøgeren ønsker at forpligte både Forsvarsministeriet og Østre Landsret til at gennemføre en sådan undersøgelse.

Den subsidiære påstand 2 angår Forsvarsministeriets pligt til at gennemføre en undersøgelse uden for disse to retssagers rammer og uden landsrettens medvirken. Forsvarsministeriet antager på baggrund af anbringenderne, at også denne påstand støttes på, at dette er påkrævet efter EMRK artikel 3, jf. artikel 1.

3.2 Undersøgelsespligten efter EMRK artikel 3, jf. artikel 1

Påstand 2 støttes således grundlæggende på den pligt til at efterforske og retsforfølge brud på EMRK artikel 3, jf. artikel 1, som EMD har udviklet i praksis.

Af praksis fra EMD følger, at myndigheder i visse tilfælde har en positiv forpligtelse til at indlede en undersøgelse i anledning af påståede overtrædelser af EMRK artikel 3 for at sikre en effektiv efterlevelse af forbuddet mod tortur.

Undersøgelsespligten indtræder, hvor en person anfører rimeligt begrundede påstande om, at den pågældende har været udsat for handlinger i strid med EMRK artikel 3, begået af politiet eller andre myndighedspersoner, som er underlagt konventionsstatens ansvar, jf. bl.a. Assenov m.fl. mod Bulgarien (dom af 28. oktober 1998), præmis 102, og Labita mod Italien (dom af 6. april 2000), præmis 131.

Konventionsstaten skal dermed sikre, at der under dens jurisdiktion gennemføres en effektiv officiel undersøgelse af påstande om tortur, som er i stand til at identificere og strafforfølge de ansvarlige. Undersøgelsen skal være uafhængig og upartisk og skal endvidere gennemføres hurtigt og effektivt, jf. f.eks. Kucheruk mod Ukraine (dom af 6. december 2007), præmis 155.

Konventionsstaten vil ligeledes være underlagt en pligt til at gennemføre en undersøgelse af påstande om tortur, selvom der ikke foreligger en konkret anmeldelse eller klage, men hvor der er tilstrækkeligt klare indikationer på, at myndighedspersoner har krænket EMRK artikel 3, jf. 97 medlemmer af Gldani forsamlingen m.fl. mod Georgien, præmis 102.

Pligten til at foranledige en undersøgelse foreligger også, hvor nationale domstole konfronteres med klare oplysninger i officielle dokumenter, herunder lægeerklæringer, der giver grundlag for at antage, at personer har været udsat for handlinger i strid med EMRK begået af myndighedspersoner, som konventionsstaten er ansvarlig for.

Hvor nationale domstole ikke har kompetence til at foretage en undersøgelse, har domstolen pligt til at viderebringe oplysningerne til rette myndighed med henblik på, at denne myndighed kan foranledige en undersøgelse, jf. Ahmet Özkan m.fl. mod Tyrkiet (dom af 6. april 2004), præmis 359.

Det bemærkes, at sagsøgerne tilsyneladende har misforstået undersøgelsespligtens indhold på to grundlæggende punkter:

For det første retter undersøgelsespligten sig mod spørgsmålet om, hvorvidt der bør rejses strafferetlige sager mod ansvarlige personer for brud på EMRK artikel 3. Pligten angår ikke spørgsmål om sagsoplysning under et civilt søgsmål om ret til tortgodtgørelse som de foreliggende.

For det andet synes sagsøgerne at have misforstået, hvem der foretager undersøgelsen, og hvorledes den foretages. Undersøgelsen skal naturligvis ikke foretages af sagsøgerne selv og landsretten inden for rammerne af et civilt søgsmål, som behandles efter forhandlingsprincippet og de almindelige bevisvurderingsregler i civile sager. Undersøgelsen skal gennemføres af konventionsstaternes udøvende myndigheder, der har adgang til at efterforske om personer, der er underlagt konventionsstatens ansvar har handlet i strid med EMRK artikel 3. Det er denne uafhængige myndighed, som tilvejebringer de nødvendige beviser til brug for undersøgelsen og den efterfølgende vurdering af, om der bør rejses en straffesag mod de ansvarlige personer.

4. AFVISNINGSPÅSTANDEN

4.1 Anbringender til støtte for afvisningspåstanden overfor sagsøgernes principale påstand 2

Til støtte for afvisningspåstanden gør ministeriet for det første gældende, at sagsøgernes principale påstand 2 er uklar og uegnet til at indgå i en operativ domskonklusion. Der henvises i den forbindelse til Forsvarsministeriets bemærkninger under punkt 3.2 overfor.

Det er således navnlig uklart, om påstanden er rettet mod Forsvarsministeriet eller landsretten. Hertil kommer, at for det tilfælde, at sagsøgerne måtte få medhold, er det ud fra ordlyden af påstanden og på baggrund af de anbringender, der er gjort gældende, uklart, hvilke retlige konsekvenser, der måtte følge af påstanden.

Påstanden retter sig efter sin ordlyd mod Forsvarsministeriet, mens anbringenderne til støtte herfor, herunder navnlig retsplejelovens § 339, stk. 3, og 344, stk. 3, angår rettens mulighed for procesledelse og bevisbedømmelse.

For det andet - og af samme grunde - er den principale påstand 2 så upræcis, at den er uegnet til at danne grundlag for behandling af sagen, jf. f.eks. Højesterets dom i UfR 2005, side 2134 H og Østre Landsrets dom i UfR 2006, side 922 Ø.

Navnlig bør det være åbenbart, at den danske stats undersøgelsespligt i medfør af EMRK artikel 3 ikke i praksis kan gennemføres i den civile retsplejes former i forbindelse med en påstand om tortgodtgørelse i en konkret sag som de foreliggende.

For det tredje gøres det gældende, at påstanden reelt er en anmodning til landsretten om at anvende retsplejelovens §§ 339, stk. 3, og 344, stk. 3, og at påstanden må afvises, idet den derved blot er et anbringende til støtte for tortgodtgørelsespåstanden.

Det bemærkes i den forbindelse, at landsretten naturligvis har pligt til at anvende retsplejelovens regler under disse to retssager. Sagsøgerne kan derfor blot på sædvanlig vis anmode landsretten om at anvende de procesledelses- og bevisbedømmelsesmidler, som retsplejeloven indeholder. Dette kræver ikke en selvstændig påstand.

For det fjerde gøres det gældende, at sagsøgerne ikke har en selvstændig retlig interesse i påstanden, som rækker videre end sagsøgernes interesse i, at disse to retssager gennemføres korrekt og i overensstemmelse med både EMRK's og retsplejelovens krav til procesledelse og sagsoplysning. Sagsøgernes interesse i en korrekt og lovlig gennemførelse af sagen sikres ikke ved selvstændig nedlæggelse af påstande herom.

Der henvises endvidere til de anbringender, der nedenfor gøres gældende til støtte for afvisningspåstanden overfor den subsidiære påstand 2.

4.2 Afvisningspåstanden over for sagsøgernes subsidiære påstand 2

Som nævnt forstår Forsvarsministeriet sagsøgernes subsidiære påstand 2 således, at den angår Forsvarsministeriets pligt til at foranledige en særskilt undersøgelse af sagsøgernes påstande om tortur - uden for disse retssagers rammer.

Sagsøgernes anbringender til støtte for henholdsvis den principale og subsidiære påstand 2 er imidlertid ikke klart adskilte.

Til støtte for afvisningspåstanden gøres for det første gældende, at Forsvarsministeriet ikke er rette sagsøgte i forhold til en påstand vedrørende undersøgelse af danske styrkers brud på EMRK artikel 3. En sådan undersøgelse vil efter EMD's praksis skulle foretages af en uafhængig myndighed, og i Danmark vil det være Forsvarets Auditørkorps, der foretager sådanne strafferetlige undersøgelser vedrørende militært personels handlinger i tjenesten. I det omfang påstanden overhovedet kan tages under påkendelse, er det derfor Forsvarets Auditørkorps og ikke Forsvarsministeriet, der er rette sagsøgte.

Såfremt sagsøgerne ønsker en strafferetlig efterforskning af de konkrete episoder, som disse to retssager angår, må de derfor rette henvendelse til Auditørkorpset.

Forsvarsministeriet gør, for det andet, gældende, at sagsøgerne ikke har en retlig interesse i påkendelse af en påstand, som tilpligter Forsvarsministeriet at anerkende en pligt til at foranledige en strafferetlig undersøgelse.

Dels vil en påkendelse af påstand 2 ikke fjerne nogen bestående retsuvished.

Parterne er ikke på nuværende tidspunkt uenige om, at EMRK artikel 3, jf. artikel 1, pålægger konventionsstater en undersøgelsespligt, og at både bevisførelsen under disse to retssager og konklusionerne fra de undersøgelser, der forventes gennemført af undersøgelseskommissionen, vil kunne få betydning for, om de danske myndigheder derudover har pligt til at undersøge eventuelle brud på EMRK artikel 3 i forhold til sagsøgerne. Det er endvidere sandsynligt, at parterne ikke er uenige om, hvorvidt der skal foretages en strafferetlig undersøgelse, hvis henholdsvis disse retssager og undersøgelseskommissionens arbejde måtte føre frem til, at der er grundlag herfor.

Påstand 2 må derfor afvises, da den ikke har til formål at fjerne nogen bestående retsuvished, jf. UfR 2002, side 1245 H, og Gomard, Civilprocessen, 7. udg. side 407.

Hertil kommer, at spørgsmålet om, hvorvidt der består en undersøgelsespligt i forhold til de episoder, som sagsøgerne hævder at have været involveret i, og - i givet fald - omfanget af denne undersøgelsespligt, ikke er aktuelt at afklare på nuværende tidspunkt.

Det bemærkes, at landsrettens afvisning af sagsøgernes påstand 2 ikke strider mod EMRK artikel 6, idet EMRK ikke giver individer, der hævder at have været udsat for en krænkelse af EMRK artikel 3, en ret til national domstolsprøvelse af, om en konventionsstat har overholdt sin undersøgelsespligt efter EMRK artikel 3, jf. artikel 1.

I den forbindelse henvises til UfR 2010, side 1547 H (Irak-sagen).

5. FRIFINDELSESPÅSTANDEN

Til støtte for Forsvarsministeriets frifindelsespåstand overfor både den principale og subsidiære påstand 2 gøres det foreløbig gældende, at EMRK ikke finder anvendelse i sagerne, idet danske styrker ikke på noget tidspunkt har haft jurisdiktion over sagsøgerne, jf. EMRK artikel 1, jf. pkt. 4.4.5 i duplik af 2. marts 2012.

Det gøres endvidere gældende, at de danske myndigheder ikke er ansvarlige for overtrædelser af EMRK artikel 3 i forhold til sagsøgerne, og at Forsvarsministeriet allerede af denne grund ikke har pligt til at foretage en undersøgelse heraf. Der henvises i den forbindelse til det, Forsvarsministeriet har anført til støtte for frifindelsespåstanden overfor påstand 1, jf. pkt. 4.3 og 4.4 i duplik af 2. marts 2012.

Det gøres endvidere gældende, at pligten til at foranledige en undersøgelse efter EMRK artikel 3 alene angår brud på EMRK artikel 3, som kan henregnes til personer, der er underlagt Danmarks ansvar. Danske myndigheder kan i sagens natur ikke foranstalte undersøgelser af sagsøgernes påstande om tortur i irakisk varetægt, fordi der hverken er tale om danske myndighedspersoner endsige personer (sagsøgerne), der er under dansk jurisdiktion.

I den forbindelse bemærkes, at der alene er pligt til at iværksætte en undersøgelse af sagens omstændigheder, hvor der er rimelige begrundede påstande fra personer eller tilstrækkeligt klare indikationer på, at danske styrker har overtrådt EMRK artikel 3.

Selv hvis det antages, at der efter omstændighederne påhviler danske myndigheder en undersøgelsespligt vedrørende de hændelser, som disse retssager angår, gør Forsvarsministeriet gældende, at der allerede er iværksat tiltag til en sådan undersøgelse, og at disse tiltag er tilstrækkelige til at opfylde en eventuel undersøgelsesforpligtelse efter EMRK.

Af regeringsgrundlaget, oktober 2011, fremgår, at regeringen "*vil nedsætte en undersøgelseskommission til at belyse baggrunden for den danske beslutning om deltagelsen i krigen i Irak og mulige problemer med Danmarks overholdelse af internationale konventioner i forbindelse med krigsførelsen i Irak og Afghanistan*", jf. bilag C.

På den baggrund fremsendte Justitsministeren den 11. april 2012 et udkast til kommissorium for en undersøgelseskommission om den danske krigsdeltagelse i Irak og Afghanistan til Folketinget (bilag AF). Af udkastets pkt. 3 fremgår bl.a., at:

"Undersøgelseskommissionen skal undersøge og redegøre for, om de folkeretlige forpligtelser, som påhviler Danmark, er blevet overholdt i forbindelse med tilbageholdelse af personer under den danske krigsdeltagelse i henholdsvis Irak og Afghanistan.

Undersøgelseskommissionen skal bl.a. undersøge og redegøre for, i hvilket omfang danske styrker har tilbageholdt personer, og hvordan danske styrker har behandlet tilbageholdte personer. Undersøgelseskommissionen skal desuden undersøge og redegøre for, i hvilket omfang danske styrker har overladt tilbageholdte personer til andre landes styrker mv., og hvilken viden de relevante danske myndigheder på tidspunktet for sådanne overladelser havde om behandlingen af tilbageholdte hos de pågældende landes styrker mv.

Undersøgelseskommissionen skal endvidere redegøre for, i hvilket omfang der folkeretligt er pligt til at føre tilsyn med tilbageholdte personer, efter de overlades til andre landes styrker mv., samt undersøge og redegøre for, i hvilket omfang der fra dansk side er ført et sådant tilsyn.

Undersøgelseskommissionen skal ligeledes undersøge og redegøre for, i hvilket omfang danske styrker har deltaget i fællesoperationer med andre landes styrker mv., hvor der er sket tilbageholdelse af personer. Det forudsættes i den forbindelse, at undersøgelseskommissionen redegør for, hvornår der indtræder et folkeretligt (med)ansvar for behandlingen af personer tilbageholdt af andre landes styrker mv. i fællesoperationer, herunder i forhold til operationsmønstret i Irak og Afghanistan."

Hertil kommer, at Forsvarsministeriet på baggrund af en henvendelse fra TV2 den 9. december 2010 anmodede Forsvarets Auditørkorps om at undersøge oplysninger om, at danske styrker under Operation Green Desert skulle have overværet mishandling af tilbageholdte personer og gennemført kropsvisitering og rektalundersøgelser, jf. bilag AG.

Forsvarets Auditørkorps fandt, at det var "*mindre sandsynligt*", at danske styrker havde gennemført kropsvisitering og rektalundersøgelser, og der i øvrigt ikke var nogen formodning for, at disse undersøgelser i sig selv udgjorde et strafbart forhold.

Sagsøgerne har den 29. maj 2012 fået aktindsigt i denne skrivelse.

6. OMGØRELSE AF ØSTRE LANDSRET BESLUTNING AF 8. JUNI 2012

Sagsøgere har ved processkrift 3 af 22. juni 2012 anmodet Østre Landsret om at omgøre beslutningen af 8. juni 2012 om:

1. udskillelse af spørgsmålet om processuel partsevne,
2. udskillelse af spørgsmålet om forældelse og
3. sikkerhedsstillelse.

Til støtte for anmodningen om omgørelse af landsrettens beslutning af 8. juni 2012 har sagsøgerne gjort gældende, at kontradiktionsprincippet er blevet tilsidesat, jf. pkt. B, side 10 i processkrift 3.

Det er Forsvarsministeriets opfattelse, at landsrettens beslutning af 8. juni 2012 er korrekt, og at der ikke er grundlag for at omgøre beslutningen i medfør af retsplejelovens § 222.

Forsvarsministeriet gør således gældende, at betingelserne for omgørelse i medfør af retsplejelovens § 222 ikke er opfyldt. Der foreligger ikke nye oplysninger i sagerne, som kan begrunde en omgørelse af landsrettens beslutning, mens en omgørelse af landsrettens beslutning tværtimod vil være uhensigtsmæssig for sagernes videre behandling. Om det hensigtsmæssige i udskillelse af spørgsmålene om processuel partsevne og forældelse henviser Forsvarsministeriet til svarskrift af 14. december 2011, pkt. 1.1, side 1-2 og duplik af 2. marts 2012, pkt. 5, side 30 samt svarskrift af 2. marts 2012, pkt. 1.3, side 1-2 og endelig processkrift A af 30. april 2012, pkt. 1, side 2-3 (Bran -)

Sagsøgerne har under sagerne for landsretten haft rig lejlighed til at varetage deres interesser og fremføre deres synspunkter om Forsvarsministeriets anmodning om udskillelse.

I den forbindelse henvises navnlig til pkt. 3.7, side 18-22, afsnittet "*Sagsøgte indsigelser om udskillelse, forældelse, passivitet og processuel partsevne*" i replik af 31. januar 2012.

For sagsøgernes materielle anbringender henvises endvidere til stævning af 13. september 2011, pkt. 2.2, side 10-12 og til stævning af 30. december 2011, pkt. 2.2, side 11-12 i Østre Landsrets sag nr

På den baggrund er det Forsvarsministeriets opfattelse, at kontradiktionsprincippet ikke er blevet tilsidesat.

Om de enkelte spørgsmål bemærker Forsvarsministeriet herudover følgende:

6.1 Udskillelse af spørgsmålet om processuel partsevne

Forsvarsministeriet ønsker at præcisere, at den udskilte behandling af spørgsmålet om sagsøgernes processuelle partsevne angår sagsøgernes eksistens og identitet. Spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgerne - hvis det er konstateret, at de har partsevne - var til stede og blev tilbageholdt i forbindelse med Operation Green Desert, angår derimod sagens realitet.

Sagsøgerne har i processkrift 3 anført, at sagsøgernes eksistens er dokumenteret ved fremlæggelsen af bilag 3 med replik af 27. januar 2012 og ved fremlæggelse af "*bilag x til y*" med processkrift 3. Forsvarsministeriet formoder, at sagsøgerne retteligt henviser til bilag 19-26 fremlagt med processkrift 3.

Ved processkrift 3 har sagsøgerne ikke anført nogen synspunkter til støtte for, at spørgsmålet om sagsøgernes processuelle partsevne og dermed eksistens ikke bør udskilles til særskilt forlods behandling. Sagsøgerne har således alene redegjort for, at sagsøgernes eksistens ved fremlæggelsen af bilagene nu er dokumenteret.

Det er Forsvarsministeriets opfattelse, at der i første række må tages stilling til, om landsrettens beslutning om udskillelse af processuel partsevne fastholdes. Såfremt beslutningen fastholdes, må landsretten herefter under den særskilte forlods behandling tage stilling til, hvilke krav der bør stilles til sagsøgernes dokumentation af deres eksistens og om disse krav er opfyldt.

Forsvarsministeriet fastholder, at en udskillelse af spørgsmålet om processuel partsevne fortsat er hensigtsmæssig, idet landsrettens stillingtagen hertil er en nødvendig forudsætning for, at sagsøgernes påstande kan undergives realitetsbehandling.

Det er endvidere Forsvarsministeriets opfattelse, at spørgsmålet om processuel partsevne er egnet til at blive behandlet forlods i medfør af retsplejelovens § 253, stk. 1. Dette understreges af, at spørgsmålet om sagsøgernes processuelle partsevne af sagsøgerne søges dokumenteret ved fremlæggelsen af procesfuldmagter og pas, hvorfor der bør kunne tages stilling til spørgsmålet uden nogen væsentlig yderligere bevisførelse og uden inddragelse af den meget omfattende jus, som sagsøgerne har påberåbt under sagerne, jf. pkt. 3 i replik af 27. januar 2012.

6.2 Udskillelse af spørgsmålet om forældelse

Sagsøgerne har ved processkrift 3 til støtte for, at landsretten bør omgøre beslutningen af 8. juni 2012 om udskillelse af spørgsmålet om forældelse anført, at sagsøgerne "*har krav på en uafhængig, effektiv, særskilt officiel undersøgelse af deres sager om tortur [...].*"

Forsvarsministeriet er af den opfattelse, at den nye påstand 2 ikke ændrer på hensigtsmæssigheden af at udskille spørgsmålet om forældelse af sagsøgernes betalingspåstand til særskilt forlods behandling.

Landsrettens forlods behandling af spørgsmålene om partsevne, sikkerhedsstillelse, forældelse af sagsøgernes betalingspåstand og afvisningspåstanden overfor sagsøgernes påstand 2 er hensigtsmæssig, fordi landsrettens stillingtagen til et eller flere af disse spørgsmål kan være tilstrækkeligt til, at landsretten vil kunne afslutte sagen. Herefter vil der ikke være behov for en omfattende bevisførelse om sagens faktiske omstændigheder, ligesom det ikke er nødvendigt for landsretten at forholde sig til de omfattende anbringender, sagsøgerne har anført til støtte for betalingspåstanden. Dette vil have betydelige procesbesparende virkninger.

Sagsøgerne har til støtte for landsrettens omgørelse anført, at spørgsmålet om forældelse ikke vil kunne belyses fuldt ud, førend der er taget stilling til sagsøgernes editionsbegæring, idet der i den forbindelse vil fremkomme oplysninger af betydning for sagsøgernes krav, som sagsøgerne ikke tidligere har været bekendt. Sagsøgerne har ikke anført, hvilke dokumenter, der efter sagsøgernes opfattelse er relevante for bedømmelse af spørgsmålet om forældelse, og på det foreliggende grundlag bestrider Forsvarsministeriet, at dette skulle være tilfældet.

I den forbindelse bemærkes, at spørgsmålet om, hvorvidt forældelsen af kravet er suspenderet eller pålagt en tillægsfrist udelukkende beror på sagsøgernes forhold, og at sagsøgerne endvidere har bevisbyrden for, at kravet ikke er forældet, jf. pkt. 4.2 i duplik af 2. marts 2012.

På den baggrund bestrider Forsvarsministeriet, at sagsøgernes editionsbegæring af 4. april 2012 vil kunne bibringe yderligere oplysninger til brug for spørgsmålet om forældelse. Hertil kommer, at Forsvarsministeriet allerede har taget stilling til sagsøgernes editionsbegæring, jf. pkt. 2 i processkrift A.

De samme synspunkter, som Forsvarsministeriet tidligere har anført til støtte for udskillelse af forældelse, gør sig således fortsat gældende, jf. pkt. 5 i duplik af 2. marts 2012.

6.3 Sikkerhedsstillelse

Ved landsrettens beslutning 8. juni 2012 bestemtes, at sagsøgerne hver især inden den 29. juni 2012 skulle stille sikkerhed for sagsomkostninger på kr. 40.000,-, jf. retsplejelovens § 321, stk. 1.

Forsvarsministeriet er ikke bekendt med, om sagsøgerne overfor landsretten har stillet den fornødne sikkerhed. Ved processkrift 3 har sagsøgerne anmodet landsretten om at forlænge

fristen for sikkerhedsstillelse med minimum 3 måneder. Landsretten har så vidt vides ikke taget stilling hertil.

Forsvarsministeriet har fortsat betydelige omkostninger forbundet med retssagerne og Forsvarsministeriet antager, at landsretten påser, at hver af sagsøgerne har stillet sikkerhed for sagsomkostninger for kr. 40.000,-.

Forsvarsministeriet fastholder, at der i sagerne er behov for sikkerhedsstillelse fra hver af sagsøgerne. Såfremt landsretten måtte omgøre beslutningen om sikkerhedsstillelse, vil en inddrivelse af tilkendte sagsomkostninger hos sagsøgerne i henholdsvis Irak, Kuwait og Bahrain, blive både meget ressource- og tidskrævende.

Hensynet til sikkerhedsstillelse i sagerne bestyrkes yderligere af, at sagsøgerne i proceskrift 3 har oplyst, at *[s]agsøgerne er uden formue eller indtægt i en størrelsesorden, som gør det muligt at stille den af Østre Landsret krævede sikkerhedsstillelse på 40.000 kr. pr. sagsøger*", hvorfor der allerede er stor usikkerhed for Forsvarsministeriet om sagsøgernes betalingsevne.

Det bemærkes, at sagsøgerne ikke har fremlagt dokumentation for deres økonomiske forhold. Forsvarsministeriet afviser, at bilag 28 kan tillægges nogen bevismæssig betydning ved bedømmelsen af de konkrete sagsøgers økonomiske forhold, og at økonomiske forhold i øvrigt bør tillægges betydning ved spørgsmålet om sikkerhedsstillelse.

For så vidt angår den begrænsede adgang til at fravige udgangspunktet om sikkerhedsstillelse i medfør af retsplejeloven § 321, stk. 1, henvises til pkt. 1.3 i svarskriftet af 14. december 2011. Herudover henvises til kendelse af 30. juni 2008 fra Østre Landsret i sag. nr. B-1627-07, fremlagt som bilag A, hvor en afghansk statsborger blev pålagt at stille sikkerhed for kr. 80.000,-.

Det gøres endvidere gældende, at retsplejelovens regler om sikkerhedsstillelse ikke er i strid med EMRK artikel 6. Adgangen til at føre sager ved danske domstole sikres af reglerne om fri proces, hvor også udenlandske statsborgere har mulighed for at få fri proces, såfremt de opfylder en række betingelser, herunder økonomiske betingelser.

Advokat Christian Harlang har ved skrivelse af 8. august 2012 til Østre Landsret oplyst, at han på vegne sagsøgeren i [redacted] har ansøgt om fri proces. Forsvarsministeriet er ikke bekendt med, om sagsøgerne i [redacted] sagen har ansøgning om fri proces.

6.4 Procesfuldmagt

Ved beslutningen af 8. juni 2012 havde landsretten endvidere fastsat frist for advokat Christian Harlang til at tilvejebringe dokumentation for, at sagsøgerne var bekendt med retssagerne og ønskede sagen ført ved de danske domstole.

Ved processkrift 3 har sagsøgerne i _____ sagen som bilag 19-23 fremlagt procesfuldmagter til advokat Christian Harlang af 6. december 2011.

Forsvarsministeriet har ikke bemærkninger hertil og går derfor ud fra, at landsretten på dette grundlag tager stilling til, hvorvidt advokat Christian Harlang har tilvejebragt det fornødne bevis, jf. retsplejelovens § 265, stk. 2.

Dokumenter,

som påberåbes:

Bilag AF: Udkast til Kommissorium for en undersøgelseskommission om den danske krigsdeltagelse i Irak og Afghanistan af 11. april 2012,

Bilag AG: Skrivelse af 28. februar 2011 fra Forsvarets Auditørkorps til Forsvarsministeriet om afslutning af auditørundersøgelse.

København, den 13. august 2012

Kammeradvokaten

/Peter Biering
— Advokat